

Lofwaardighe dijckagies en miserabele polders

Een financiële analyse van landaanwinnings-
projecten in Hollands Noorderkwartier,
1597-1643

door

HAN VAN ZWET

Hilversum
Verloren
2009

De uitgave is mede tot stand gekomen met behulp van financiële bijdragen ter beschikking gesteld door Boekenfonds Elisabeth Grent / F.J.A.M. van der Helm, het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de J.E. Jurriaanse Stichting en de Stichting Unger-Van Brerofonds.

Afbeeldingen op het omslag: polderkaart van de Schermer, gegraveerd door Claes Jansz. Visscher in 1635 (zie pag. 157); molengang in de Schermer ten noorden van Schermerhorn, ca. 1920 (zie pag. 174) en het eerste rekeningboek van de Schermer, 1635 (zie blz. 25).

ISBN 978-90-8704-106-9

Tevens verschenen als proefschrift aan de Universiteit te Amsterdam.

© 2009 Han van Zwet & Uitgeverij Verloren
Postbus 1741, 1200 BS Hilversum, www.verloren.nl

Omslagontwerp Robert Koopman, Hilversum
Typografie Rombus, Hilversum
Druk Wilco, Amersfoort
Brochage Van Strien, Dordrecht

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Lijst van tabellen, grafieken en afbeeldingen	8
1 Inleiding en vraagstelling	15
1.1 Een hausse aan inpolderingen	15
1.2 Manco's in onze kennis en vraagstelling	17
1.3 Bronnen en aanpak van het onderzoek	23
1.4 Indeling van het boek	30
2 Landaanwinning en de daarbij betrokken partijen	32
2.1 Landaanwinning, 1532-1650	32
2.2 Het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland	34
2.3 De Staten van Holland en West-Friesland	40
2.4 De steden	47
2.5 De kapitaalkrachtige elite	48
2.6 De omwonenden	49
3 Draaiboek van een bedijking	51
3.1 De bedijkers, van initiatief tot polderbestuur	51
3.2 Kartering van het terrein	58
3.3 Begroting	67
3.4 Financiering en participanten	76
3.5 Het octrooi	79
3.6 Aankoop van land	84
3.7 Ringdijk en ringvaart	86
3.8 Bemaling	111
3.9 Infrastructuur	123
3.10 Verkaveling en toewijzing van het nieuwe land	126
4 De bedijking van de Schermer – inkomsten en uitgaven	134
4.1 Inleiding	134
4.2 Omslagen	138
4.3 Leningen	147
4.4 Overige inkomsten	151
4.5 Aankoop van land	154
4.6 Ringdijk en ringvaart	162

4.7	Molens	173
4.8	Infrastructuur	183
4.9	Uitwateringen naar Nauerna en de Zijpe	193
4.10	Materiaal- en transportkosten	302
4.11	Lonen en onkostenvergoedingen	212
4.12	Schadeloosstellingen	218
4.13	Rente	223
4.14	Overige uitgaven	224
4.15	Samenvatting en conclusies	225
5	Van de Zijpe tot de Starnmeer – inkomsten en uitgaven	229
5.1	Inleiding	229
5.2	Omslagen	239
5.3	Leningen	244
5.4	Overige inkomsten	247
5.5	Aankoop van land	249
5.6	Ringdijk en ringvaart	256
5.7	Molens	267
5.8	Schadeloosstellingen en opgelegde maatregelen	278
5.9	Overige uitgaven	300
5.10	Samenvatting en conclusies	305
6	Rendementen	310
6.1	Inleiding	310
6.2	Hoogte van de investeringen	314
6.3	Pachtcondities	318
6.4	Belastingen	320
6.5	Rendementen	331
6.6	Grond- en pachtprizen in het Noorderkwartier	389
6.7	Alkmaars participatie in de Heerhugowaard en de Schermer	395
6.8	Samenvatting en conclusies	397
7	De investeerders	403
7.1	Inleiding	403
7.2	Hoogte en spreiding van de investeringen	408
7.3	Invloed van de bedijkers op de samenstelling van het investeerders- bestand	412
7.4	Geografische herkomst	414
7.5	Amsterdamse kooplieden en regenten	419
7.6	Regenten uit andere steden	442
7.7	Haagse bestuurders en ambtenaren	448
7.8	De edelen	458
7.9	Steden	462

7.10	Drijfveren	466
7.11	Samenvatting en conclusies	469
8	Samenvatting en conclusies	473
Bijlagen		
1	Landaanwinning in Noord-Holland boven het IJ (exclusief Texel) vóór 1650	483
2	Tijdschema van de bedijkingen	484
3	Hoofdingelanden ten tijde van de bedijkingen	485
4	Investeerders	488
5	Ontwikkeling van het molenbestand in de diverse polders	510
6	Rekengeld	521
7	Lengte- en oppervlaktematens	522
8	Verklarende woordenlijst	527
Bronnen en literatuur		530
Verantwoording van de afbeeldingen		539
Summary		540
Persoonsnamenregister		546
Geografisch register		550

Persoonsnamenregister

Niet opgenomen in dit register zijn verwijzingen naar personen
vermeld in de bijlagen

- Adriaensz., Willem 199
Adrichem, Joost van 448, 489
Aerssen, Cornelis van 456, 457
Aertsz., Jan 209,
Al, N. 29
Alewijn, Dirk Dirksz. 423, 424, 427, 431 439, 489
Anthonisz, Adriaan 63, 200, 443, 444, 485, 489, 523
Arenberg, gravin van 40, 41, 362
Arenberg, Karel van 41
Asperen, Paulus van 454, 456, 486, 489
Baars, C. 68, 318, 352, 390, 530, 531
Backer, Jan Jansz. 61, 62
Baertsz., Cornelis 169
Banning Cocq, Frans 439
Bardes, Wilhem 422, 424
Bardes, Willem Willemsz. 246, 422, 424, 485, 489
Bartholomeusz., Gerrit 423
Bartolotti, Guillelmo 427
Bartsius, Willem 446
Bas, Dirk Jacobsz. 425, 426, 429, 459, 489
Basius, Johan 240, 451, 452, 485, 486, 489
Beck, Cornelis 385, 387
Becker, Evert 437, 490
Becker, Samuel 426, 490
Beecke, Jacob van der 446, 490
Beeldsnijder, Joost Jansz. 11, 16, 52
Beieren van Schagen, Aelbrecht van 51, 218, 223, 460-461, 486, 504
Belonje, J. 15, 17, 20, 21, 23, 26, 28, 32, 33, 34, 40, 44, 46, 51, 53, 56, 64, 66, 121, 123, 128, 143, 146, 152, 199, 202, 202, 222, 235, 242, 243, 244, 248, 257, 272, 278, 285, 289-297, 327, 332, 371-373, 378, 382, 383, 404, 405, 414, 418, 441, 445, 484, 487, 523, 525
Benningh, Willem Jansz. 199, 217, 218, 490
Berckenrode, Balthasar Florisz. van 12, 126, 130, 265, 273, 281, 513
Berensteijn, Paulus van 448, 490
Bergen, Hans van den 53
Bergen, Jacob Adriaensz. van 178, 182, 190
Berrewijns, Barent 435, 490
Besse, E. 197, 385, 388, 531
Beuningen, Geurt Dirksz. van 429
Beveren, Cornelis van 448, 452, 490
Bicker, Andries 149, 215, 384, 429, 436, 438, 439, 486, 490
Bicker, Cornelis 425, 439, 490
Bicker, Gerrit 424, 436
Bicker, Jacob Gerritsz. 490
Bicker, Jacob Jacobsz. 149
Bie, Joris de 450-452, 457
Bijlevelt, Jan Pietersz. 445, 490
Bincken, Jan 337, 338, 490
Binnenblijf, Jan Woutersz. 444, 485, 490
Blacu, Joan 11, 33
Bloothoofd, G. 29
Bocholt, Anna van 337, 338, 441, 491
Bocholt, Godert van 337, 441, 533
Boel, Augustijn 399
Boelens, Jacob Andriesz. 423, 433, 491
Boerman, Jan Pietersz. 107, 169, 186, 188
Bommer, Cornelis Claesz. 375
Boom, Abraham Pietersz. 218, 223, 430, 485, 491
Boot, Dominicus 407, 491
Bor, Pieter 448, 491
Borger, G.J. 15, 17, 32, 34-38, 40, 58, 60, 63, 115, 123, 124, 200, 278, 285, 327, 484, 531, 532
Bosch, Steven 52
Boschma-Aarnoudse, C. 286, 327, 362, 364, 532
Bouckhorst, Nicolaas van 460, 491
Bouman, J. 354-356, 358, 392, 404, 444, 484, 487, 532
Bouwer, Arent 423, 424
Bouwer, Maria 423
Brandewijn, Pieter 157
Brederode, graven van 51
Brederode, Hendrik van 460, 469, 479
Brederode, Reinoud van 240, 285
Breen, Daniël van 126, 130, 265, 273, 281
Bremer, J. 17, 22, 33, 87, 95, 98, 99, 242, 247, 258, 311, 314, 327, 328, 332, 338, 339, 343, 348, 351, 414, 466, 532, 539
Bronckhorst, Andries van 37
Brijning, Gijsbrecht 422, 492
Bruines, S. 15, 17, 32, 34-38, 200, 278, 285, 484, 532
Brijns van der Dussen, Dirk 435
Capelman, (H)Elias 282, 305, 492
Capelman, Vincent 141, 143, 144, 220, 222, 298, 406, 414, 492
Carel, Jan Jansz. 434, 436, 492, 493
Casembroot, Leonardus 454, 457, 458, 492
Cats, Jacob 448, 451, 455, 458, 459, 492, 534
Cats, Theophilus van 52, 220, 222, 492
Claesz., Baert 12, 61, 63, 85, 102, 119, 123, 139, 141, 142, 153-155, 159, 166, 169, 182, 183, 217, 274, 294, 516, 525, 526
Claesz., Jan 213, 375, 504
Coetenburgh, Adriaan Maertsz. 114, 407, 422, 424, 433, 436, 443, 444, 485, 492,
Coetenburgh, Grietie 424
Coetenburgh, Reynier 492
Coijmans, Balthasar 427
Colterman, David 337, 343, 492
Colterman, Johan 240, 448, 452, 486, 492

- Coole, Adriana 426-427, 493
 Cornelisz., Cornelis 63, 154, 190, 198, 435, 444, 497, 499, 507, 516
 Cornelisz., Dirck 200, 489, 501, 508
 Cort, Pieter Cornelisz. 59, 61, 63, 123
 Cromhout, Adriaan Bartholdsz. 429, 439, 485, 486, 493,
 Cromhout, Barthold 114, 340-341, 403, 408, 423, 425-426, 429-430, 433, 438-439, 454, 485, 486, 493
 Cromhout, Cornelis 152, 220
 Cromhout, familie 149, 424, 441
 Cromhout, Hendrik 426, 493
 Cromhout, Nicolaas 114, 215, 454, 469, 479, 485, 493
 Cromhout, Ydtge 424
 Cromvliet, Bernard van 451-452, 493, 546
 Croock, Jan Claesz. 98, 485, 493
 Damman, Jan 188
 Decker, Jan Cornelisz. 210
 Decker, Jan Sijmonsz. 198
 Dekker, P. 405
 Denijsz., Anthonius 209, 506
 Deur, A. 236, 272
 Deutz, Jan 439, 442, 494
 Deutz, Joseph 327, 359, 361
 Dick en Dun, Claes 185
 Diepmeester, Pieter Jacobsz. 108
 Diggelen, A. van 12, 135
 Dilllen, J.G. van 29, 405, 431, 437
 Dinkla, T.A. 20, 405
 Dirksz., Jochum 423
 Doetecomius, Baptista 231, 256, 257, 272, 510, 524
 Dou, Jan Jansz. 194, 199, 201, 288, 299
 Dou, Jan Pietersz. 522, 524, 525
 Doublet, Philips 64, 440, 441, 451, 452, 457, 458, 469, 479, 485, 494
 Duijck, Anthonie 450, 455, 456, 494
 Duivenvoorde, Jacob van 82
 Dussen, Arend Bruijns van der 494
 Dussen, Dirk Bruijns van der 435, 494
 Dussen, Ewout van der 448, 494
 Duvelant, Adriaan van 424
 Egbertsz., Jacob 110
 Egbertsz., Jan 288
 Egmond van de Nijenburg, Thomas Cornelisz. van 149, 214, 487
 Egmond, Elisabeth van 461, 494
 Egmond, Jacob Ottoz. van 460, 461, 485, 494, 495
 Egmond, Lamoraal van 52, 362, 460, 469, 479
 Elias, J.E. 29, 405, 429, 442
 Erp, Aernout van 423, 424, 433, 495
 Esveldt, S. van 168, 526
 Faes, Lambert 213
 Filips de Goede van Bourgondie 40, 51
 Filips II 38, 40, 46, 327
 Fockema Andreae, S.J. 455
 Foreest, Johan van 240, 446, 486
 Foreest, Nanning Nanningsz. van 14, 54, 342, 412, 413, 417, 444, 451, 452, 461, 486, 495
 Fresne, Andries du 456, 458, 494
 Gangelt, Christoffel van 359
 Gardijn, Adriaan Philipsz. du 302, 422, 436, 440-441, 485, 495
 Gardijn, Jannitgen Philipsd. du 495
 Gardijn, Nicolaas du 422
 Gelder, H.E. van 77, 412, 414, 460
 Gelderblom, O.C. 29, 399, 405, 420-421, 430, 434
 Gerritsz., Amel 375
 Gheel, Johan van 439
 Gijsbers, W. 327, 360, 361
 Glimes, Cornelis van 51
 Goch, Johan van 456, 496
 Gorcum, Jan Jansz. 169
 Graaf, Dirk Jansz. de 424
 Graaf, Jacob Dirksz. de 427
 Grebber, Jacob Jansz. 215, 496
 Groenewegen, Wouter van 456, 486
 Groneman, J.T.L. 345, 362
 Groot, Hugo de 442, 508
 Grootenhuis, Arent Jansz. ten 434, 435, 438, 485, 496
 Grootenhuis, Jan Jansz. ten 485, 496
 Haer, Johan van der 456, 457
 Haesis, Willem Pietersz. 444, 497
 Haller, J. 367
 Halling, Pieter 456, 458, 497
 Hanneman, Adriaan 444
 Harcksz., A. 159
 Harencarspel, Jacob Jansz. 375
 Haringkarspel, Claes Jacobsz. 497
 Haringkarspel, Jacob Claesz. 497
 Haringkarspel, Pieter Wijertsz 497
 Hartoch, Dirk Cornelisz. 169
 Hasselaar, Dirk Pietersz. 387, 388, 439, 487, 497
 Hasselaar, Nicolaas Pietersz. 497
 Hasselaar, Pieter Pietersz. 387, 497
 Heem, Jan Claesz. van der 213
 Hendriksz., Ijsbrand 213
 Hendriksz., Willem 157
 Hogerbeets, Rombout 485, 498
 Hoijing, Jacob Gerritsz. 429
 Honert, Rochus van den 454, 456, 486, 498
 Hoochkamer, Jacob Pietersz. 149
 Hooft, Cornelis Pietersz. 429, 438
 Hooft, Hendrik 387
 Hudde, Hendrik Arentsz. 434
 Hulsebosch, Sijmon 115, 520
 Hulst, Pieter Evertsz. 437, 498
 Huybertsz., Jan 271
 Huygens, Christiaan 456-458
 Huygens, Constantijn 457, 498
 Huygens, Jacob Claesz. 498
 Huygens, Rutger 498
 Israel, J.I. 18, 419, 420
 Jacobsz., Cornelis 213
 Jacot van Axele, Eduard 53, 114, 115, 149, 151, 337, 384, 423-424, 445, 486
 Jacot, Balthasar 423-424, 433, 440, 499
 Jagen, Jan van 16
 Jansz., Walich 213, 216, 496
 Jansz., Wormbout 446, 499
 Jong, Barend de 158, 222
 Jonker, H. 350
 Kammen, Johan van 451

- Karel V 36-37, 40, 459
 Keere, Pieter van der 13, 230, 249, 257-258, 511, 524
 Kessel, Gillis van 499
 Kessel, Pieter Willemsz. 215, 446, 487, 499
 Kessel, Roelof van 499
 Kessel, Willem Willemsz. 143, 213-215, 224, 446, 499
 Keunen, G.H. 293
 Kinschot, Gaspar van 458
 Kinschot, Nicolaas van 442, 452, 457
 Kloesius, N. 13, 236
 Knevel, P. 448, 457
 Kuys, J. 318, 390, 393
 Laeckenkoper, Claes Dirksz. 465
 Laeckenkoper, Pieter Dirksz. 499
 Lambertschagen 446
 Lambertsz., Jan 188
 Langedijck, Dirk Gerritsz. 64
 Langedijck, Gerrit Dirksz. 64, 231, 252, 256-257, 272, 510-511, 524, 532
 Latseur, Carel de 38
 Leeghwater, Jan Adriaansz. 12, 20, 68-76, 105, 117, 217-218, 253-255, 262, 271, 352-354, 357-358, 360, 362, 385, 473, 482, 520
 Leicester 452
 Lesger, C.M. 21, 29, 420, 421, 428, 440
 Leupenius, Joannes 232, 272, 514
 Lijntgens, Pieter 427, 435
 Lodensteijn, Eduard 500
 Lodensteijn, Jan Jansz. 435, 500
 Loenius, Johan 454, 500
 Loon, Anna van 500
 Loon, Hans Willemsz. van 426, 439, 486, 500
 Luchtenburg, Johan van 452, 500
 Maeslandt, Claes Pietersz. 212
 Maire, Isaac le 435, 533
 Mannemaker, Jacob 441, 500
 Mathenese, Adriaan van 64
 Maximiliaan 40
 Meerman, Dirk Gerritsz. 485, 500
 Meerman, Gerrit Dirksz. 435, 448, 500
 Meeuwz., Simon 242
 Melisz., Matthijs 465, 501
 Menten, Pieter 245, 501
 Merens, Jan Maertsz. 444, 501
 Metius, Adrianus 11, 60, 485, 489
 Metius, Anthonis 13, 62, 63, 154, 196-197, 217, 237, 272, 313, 501, 516,
 Mierop, Jacob van 451, 452-501
 Mierop, Joachim Cornelisz. van 452, 501
 Moens, Anthoni 427
 Molenvliet, Cornelis van 446, 501
 Munter, Jan 427
 Musch, Cornelis 451, 456, 458-459, 501
 Nannij, Hadrianus 61
 Neck, Cornelis van 53, 501
 Neck, Johan van 220, 222, 446, 501
 Neef, Gerrit Pietersz. 169
 Neeff, Pieter Cornelisz. 199, 200
 Nicolai, mr. Nicolaas 441
 Nierop, H.F.K. van 405, 458-459
 Nieuwstad, Cornelis van der 486, 501
 Nieuwstad, Jacob van der 52
 Noordegraaf, L. 18, 23
 Oem van Wijngaarden, Jacob 451-452, 460-461, 486, 501
 Oetgens van Waveren, Anthonie 82, 215, 384, 425-426, 429, 430, 439, 459, 486, 502
 Oetgens, Frans Hendriksz. 423, 429, 433, 437-438, 486, 502
 Oijen, Johan Pietersz. van 446, 487, 502
 Oldenbarneveldt, Johan van 428, 450, 454, 459, 469, 479, 485, 502
 Oliekan, Pieter Jacobsz. 448, 502
 Os, Dirk van 52, 285, 431, 434-435, 440-441, 471, 544
 Os, Dirk Dirksz. 116
 Os, Hendrik van 435, 441, 544
 Oudensteijn, Egidius 502
 Oudensteijn, Matthijs 53, 446, 486-487, 502, 548
 Oukersz., Willem 169
 Overlander, Pieter Claasz. 486, 502
 Overlander, Volckert Claasz. 42, 279, 29, 315, 437-438, 459, 502
 Pannebacker, Jan Jelisz. 210
 Papenbroek, Maarten van 337, 422, 502
 Parma 441
 Pauli, Johan 451
 Paulusz., Zacharias 445
 Pauw, Adriaan Reiniersz. 403, 408, 425, 437, 439, 451, 452, 502
 Pauw, Jan Gijsbertsz. 445, 502
 Pauw, Pieter Adriaansz. 446
 Pauw, Pieter Jacobsz. 240, 452, 485, 487, 502
 Pauw, Reinier Adriaansz. 300, 387, 388, 395, 408, 430, 434, 436, 439, 459, 502
 Pauw, Reinier Reiniersz. 215, 300, 408, 502
 Persijn, R. 272, 313, 485, 492, 511
 Pietersz., Pieter 199
 Pol, Herman van de 387
 Poppen, Jacob 359, 426-427, 429-430, 438, 440-442, 485-486, 503
 Poppen, Jan 434-435, 442, 503
 Poppen, Michiel 503
 Pouwels, Willem 424
 Quingetti, Jasper 436
 Raephorst, Jan Matthijsz. 503
 Raephorst, Matthijs Willemsz. 149, 503
 Raephorst, Willem Matthijsz. 149
 Raephorst, Willem Pietersz. 446, 503
 Rede, Godert van 461
 Reepmaker, Jacob 439, 503
 Renesse, Nicolaas van 221
 Riccen, Ventidius 403, 451, 452, 486, 503
 Rietplanter, Jan Jacobsz. 187
 Rijck, Simon de 43
 Rijn Steenhuis, Jan 504
 Roever, J.G. de 362, 371, 378, 385, 467,
 Rombouts, Hans 427, 493
 Roosen, Pieter Sijbrantsz. 178
 Rovere, Pompeius de 52, 448, 504
 Ruijchaver, Marten 448, 504
 Ruytenburgh, Willem Pietersz. van 439, 504
 Saylmaecker, Vrerick Stoffelsz. 211

- Schaap, Gerard Simonsz. 82
 Schaap, Gerard Pietersz. 504
 Schaap, Jacob Pietersz. 246, 485, 504
 Schade, Willem 456-457, 504
 Schagen, Adriaan Cornelisz. 446, 504
 Schagen, Cornelis Matthijsz. 504
 Schagen, Pieter Jansz. 504
 Schagen, Willem Harksz. 504
 Schagen Hoogland, Jacob 395, 504
 Schilstra, J.J. 525
 Schipper, Jonghe Jansz. 210
 Schoenmakers, J.T. 318, 390, 393
 Schoorl, Felix Jansz. van 504
 Schoorl, H 524
 Schoorl, Pieter Jansz. van 504
 Schouten, Willem 407, 485, 505
 Schumpeter, J.A. 21, 420
 Scorel, Jan van 15, 32-33, 87, 102, 332, 419, 441, 469, 543
 Seepsieder, Claes Pietersz. 210, 505
 Sem, Sijvert Pietersz. 423-424, 433-434, 505
 Sinck, Lucas Jansz. 13, 64, 232, 272, 514
 Six, Abraham 505
 Six, Adriaan 440, 505
 Six, Hans 505
 Six, Jan 505
 Six, Willem 440, 505
 Snoeck, Steven 456, 458, 486, 505
 Sohler, Daniel 505
 Sohler, David 505
 Sohler, Nicolaas 427, 505
 Sonck, Aelbert Fransz. 146, 444, 505
 Spiegel, Jan Lourensz. 424
 Spiegel, Lourens Jansz. 485, 505
 Stalpaert van der Wiele, A. 37
 Steenhuis, Jan Cornelisz. 446
 Steenhuisen, Barthold Jansz. van 434, 506
 Stierp, Nicolaas Vastersz. 13, 66, 238, 272, 520
 Stincks., Pieter van 271
 Stoop, Jan Pietersz. 211, 403, 452, 487, 496, 506
 Stoop, Jordaan 506
 Stuijling, Maarten Adriaansz. 149, 214, 445, 487, 506
 Swan, Claes 189
 Teding van Berkhout, Adriaan 279, 285, 289, 448, 450, 454, 485-486, 506
 Teijlingen, Floris van 54, 412, 417, 461, 486, 506
 Teijlingen, Gerard van 218, 223
 Teijlingen, Laurens van 26, 241, 272
 Teilingen, Cornelis Florisz. van 423, 506
 Tennesse, Duijfgan van 424
 Tennesse, Geertrijd Willemsdr. van 424
 Thijs, Hans 399
 Tholinx, Dirk 438, 486, 507
 Tongerloo, Abraham van 337, 507
 Tongerloo, Jan van 427, 507
 Tongerloo, Sarah van 427
 Trip, Elias 427, 442, 507
 Trom, Jacob Pietersz. 507
 Trom, Pieter Pauwelsz. 364
 Turquette, Sarah 241, 507
 Unger, R.W. 18-20
 Usselinx, Willem 355, 431, 440, 507
 Utrecht, Aery Jansz. van 186-187
 Valckesteijn, Gerard van 451
 Valckesteijn, Nicolaas van 507
 Valcoogh, D. Azn. 22, 97-98, 259, 466, 482
 Vallee, Arnould de 447, 507
 Veer Berkhout, Cornelis Cornelisz. 435, 507
 Veer, Adriaan Simonsz. van 447, 507
 Veer, Nicolaas Cornelisz. 485, 507
 Veer, Albert de 454, 459, 485, 507
 Velaer, Jacques de 436, 507
 Velius 297
 Verdoes, Dirk 63, 153, 154, 159, 217, 294, 516
 Vernatti, familie 440, 442, 508
 Vierlingh, Andries 33, 87, 94-97, 100, 102-104, 262, 332,
 Visscher, Claes Jansz. 12, 63, 65, 157, 163, 168, 175, 182, 192, 237, 272, 293, 313, 526
 Visscher, Roemer Pietersz. 98, 508
 Vlaming van Oudshoorn, Dirk Pietersz. 429
 Vlaming van Oudshoorn, Pieter Dirksz. 429
 Vollenhoven, Lambert Wijngaertsz. van 41, 315, 362, 485
 Vondel, J. van den 20, 467, 473
 Vries, G. Azn. de 17, 127
 Vries, J. de 357, 414
 Waal, Anthonie de 454, 508
 Waal, Johan Baptista de 426, 508
 Waal, Johan de 448, 508
 Wagenaar, J 405
 Wassenaar van Duivenvoorde, Elisabeth van 508
 Wassenaar van Duivenvoorde, Gijsbert van 508
 Wassenaar van Obdam, Jacob II van 460
 Wassenaar van Obdam, Jacob III van 461
 Wassenaar van Duivenvoorde, Johan van 82, 460, 461, 486, 508
 Weijver, Jacob Jansz. 't 375
 Wieringa, F. 63
 Wijc, Adriaan Jacobsz. van de 508
 Wi 26
 Wit, Andries de 455, 456
 Wit, F. de 265, 284
 Withoos 107
 Witsen, Jonas 437, 509
 Wolf, Betje 20
 Wolf, Cornelis van der 456, 509
 Woude, A. van der 15, 18, 27, 307-309, 319, 378, 379, 390, 393
 Wuijters, Dirk 148-149, 151
 Wuijters, Govert 149, 422, 427, 509
 Wuijters, Liefgen Govertsdr. 427
 Zevenhuizen, Thomas 63, 154, 217, 516
 Zeventer, Frederik van 461, 494
 Zeventer, Otto Frederiksz. 485, 505
 Zeventer, Soetgen van 505
 Zijlmaker, Adriaan Cornelisz. 446
 Zijlmaker, Cornelis Thomasz. 445
 Zijp, A. 340
 Zoutman, Jan Dirksz. 128, 272, 313, 510-511, 524

Geografisch register

Niet opgenomen in dit register zijn veel voorkomende namen als die van Alkmaar, Amsterdam, Den Haag, Hoorn, Noord-Holland, het Noorderkwartier, Purmerend en de voor onderzoek geselecteerde polders

- Achtermeer 11, 15, 32, 33, 40, 327, 483, 532, 537
Akersloot 107, 109, 110, 158, 160, 162, 167, 168, 170, 172, 191, 198, 203, 537
Akersloter Wouden 163, 168
Alkmaar Noorderweg 186, 191
Alkmaar Zuiderweg 186
Alkmaar- of Noordervaart 118, 124, 146, 173, 176, 177, 185-187, 191-192, 220, 518, 519
Antwerpen 420, 421, 440, 441, 469, 471, 532, 534
Arenberger gronden 41, 42, 285, 315, 362,
Arenbergerpolder of kavel 123, 129, 238, 241, 270, 360, 513
Assendelft 36, 155, 158, 159, 196, 219-221, 223, 531
Avenhorn 280, 281, 283, 513
Baltische Zee 98
Barsingerhorn 22, 94, 187
Beets 279, 282, 513
Beetskoog 282
Beijerlanden 318, 390
Bergen 201, 220, 222,
Bergermeer 32, 460, 483, 537
Berkhout 282,
Berkmeer 13, 248, 274, 483, 516
Bijlmermeer 425, 429, 533
Bleekmeer 248, 483
Bloemendalerweg 191
Blokkekers 59, 155, 164, 174
Blokkevaart 185
Blokkekerweg 191
Boekel 154, 158, 162, 531
Boekelermeer 210, 220, 483, 530
Boijes, Jan 12, 90, 93, 101, 106, 108, 119, 162, 164-169, 171, 172, 220, 294, 516, 517
Bosch, de 59, 155, 162, 174
Bovenpolder 123, 238, 270, 513
Brabant 93, 207, 491, 499
Broekhorn 13, 274, 516, 517
Busschersluisje 194
Butterroort 197, 520
Coulster, ter 52, 222, 531
Dam (sluis) 13, 286, 288
Delft 87, 266, 283, 415, 418, 419, 435, 448, 485, 489, 490, 492, 494, 496, 497, 500, 504, 505, 508, 531, 534, 538
Denemarken 207
Deventer 207, 208,
Diepsmeer 455, 483, 537
Dordrecht 94, 209, 415, 418, 448, 490-492, 495, 504
Drechterland 220, 222
Drechterlandse dijk 166, 188, 222
Dreisloot 197
Driehuizen 13, 59, 101, 102, 110, 118, 154, 155, 161, 163, 164, 166, 167, 170-172, 174, 175, 177, 186, 208, 505, 518, 519
Driehuizerweg 186, 191
Duitsland 426, 440-442
Durgerdam 262
Edam 13, 29, 35-39, 47, 52, 53, 138, 248, 268, 278, 284-289, 292, 298, 362, 387, 405, 415, 418, 437, 443, 444, 462, 463, 465, 469, 480, 484, 486, 497-499, 501, 506, 507, 509, 514, 544
Eenigenburg 13, 259
Egmondermeer 32, 460, 483
Enge Wormer 18, 236, 368, 483
Engeland 45, 455, 521
Enkhuizen 314, 387, 388, 415, 418, 434, 439, 486, 487, 492, 496, 500, 503, 506, 507, 509
Frankrijk 45, 206, 436
Geestmerambacht 32, 44, 67, 76, 137, 152, 158, 220, 248, 251, 252, 256, 269, 270, 272, 277, 292, 295, 297, 447, 455, 460, 469, 516, 517, 522-524
Grafelijkheids Domeinen 40, 79, 80, 344, 451, 452, 529
Grafelijkheids Gronden 129
Graft 52, 163, 220, 222, 305, 499
Graftdijk 73, 121, 162, 192, 273, 276, 513, 514, 520
Groet 247, 248
Groningerland 45
Grosthuizen 282
Grote Sloot 73, 122, 156, 194, 200, 201, 203, 242, 257, 515
Grote Waal 259, 483
Haarlem 197, 266, 298, 415, 418, 424, 448
Haarlemmermeer 68-75, 172, 253, 255, 352, 482
Hardinxveld 52
Haringcarspel 447, 497, 501
Havermeer 130, 285, 360, 513
Hazedwardsdijk 247
Hazendijk 259
Heiloo 52, 222, 394, 483, 492
Hobrede 13, 263, 513
Hornicker Vennen 84, 155, 161, 163, 186, 189, 382
Huijgendijk 44, 132, 144, 152, 153, 161, 163, 166, 167, 170, 188, 220, 248, 292-294, 296
IJ 7, 15, 16, 36, 193, 194, 196, 199, 305, 308, 344, 425, 448, 483, 528
IJ dijk 193
Ilpendam 42
Italië 436, 441
Jacob Claassluis 13, 122, 156, 194, 200-203
Jan Boijes 12, 90, 93, 101, 106, 108, 119, 162, 164-169, 171, 172, 220, 294, 516, 517

- Jisp 253, 279, 292, 493, 513-515
 Jisperveld 61
 Kamerhop 11, 13, 17, 47, 50, 51, 66, 67, 73, 74, 80,
 130, 131, 238, 241, 244, 251, 252, 266, 272, 275, 298,
 299, 483, 520, 522, 523,
 Kennenburg 460, 461, 494, 495
 Kennemerland 5, 34, 37, 39, 240, 328, 337, 344, 351,
 448, 452, 492, 504
 Kerkebosch 59, 155, 162, 174
 Kerkmeer 455, 483
 Knollendam 196-198, 219-220, 290-291, 298, 300
 Koedijk 156, 200-202, 222, 343, 394
 Koegras 435
 Korsloot 36, 280
 Krabbendam 200, 201, 489, 504
 Krommenie 36, 155, 159, 177, 182, 194-200, 219-221,
 228, 245, 248
 Krommeniedijk 35, 194, 196, 219
 Krommenije 36, 37, 254, 288, 289
 Kruisoord 13, 59, 118, 121, 265, 513, 514
 Laan, de 164, 176, 185, 518, 519
 Laanvaart 176, 177, 185, 187,
 Laanweg 191
 Lagepolder 123, 270, 271, 520
 Lamoir 154, 162
 Langedijkerwaard 248
 Langemeer 84, 87, 106, 154, 155, 162, 163, 194, 196,
 197, 217, 264, 298
 Langereis 292, 295
 Leiden 266, 405, 415, 418, 486, 497, 498, 500, 508, 522
 Lek 209, 212,
 Levant 436
 Luik 418, 441, 489, 491, 496
 Lutje Schardam 280, 281, 283
 Lutjewinkel 393, 394
 Mallepart 241
 Marker polder 251, 252
 Matten, de 84, 154, 187
 Medemblik 314, 418, 463, 506
 Melksloot 202
 Menningweer 164
 Menningweerweg 191
 Middelpolder 238, 513, 516, 517
 Middel- of Zuidervaart 185-187, 191
 Mijzen 222, 253
 Mijzerkoog 161, 166, 220
 Mijzerpolder 253
 Molenbuurter Vennen 84, 155, 161
 Monnickendam 29, 35, 36, 47, 53, 279, 285, 287, 289,
 291, 292, 298, 387, 408, 415, 418, 437-439, 443, 444,
 462, 465, 466, 469, 480, 484, 486, 491, 495, 500, 504-
 506, 508, 514
 Naamsloot 283
 Nauerna 6, 9, 84, 110, 139, 150, 159, 160, 168, 193-
 196, 198-200, 203, 212, 218-221, 227-228, 288, 291,
 Nauernase vaart 298
 Nieuw-Beijerland 392
 Nieuwe Niedorp 393, 394, 495
 Nieuwe Vaart 279, 293, 297, 516, 517
 Nieuwendam 14, 36, 254, 288-291, 296
 Nieuwerkerk 387
 Noorddijk 198, 219, 220
 Noorder Zanddijk 249, 256, 257, 261
 Noordermotweg 191
 Noorderweg 186, 191
 Noord Schermer 154, 160
 Noordzee 44, 156, 194, 201
 Obdam 460-461, 483, 532
 Oorgat 278, 286
 Ooster Middelweg 186
 Oosternotweg 191
 Oosthuizen 41, 110, 285, 486
 Oostland 45
 Oostzee 45, 48, 436
 Oterleek 166, 174-176, 183, 186, 208, 502, 517-519
 Oterlekerweg 191
 Oude Niedorp 394
 Oudendijk 13, 253, 279-282
 Oudkarspel 240
 Oudorp 13, 14, 59, 132, 144, 154, 155, 158, 162, 164,
 165, 174-176, 183, 190, 192, 210, 279, 293, 294, 297,
 516-519
 Oudorper polder 530
 Pettemeer vaart 200, 202, 256, 530
 Petten 13, 247, 248, 256, 530
 Portugal 436
 Purmer Ee 36
 Purmerland 42, 315
 Raaksmaatsboezem 76, 164, 166, 248, 250, 279, 292-
 294, 307, 475
 Rekere 36
 Rijnland 16
 Rijk, de 47, 49, 52, 68, 197, 240, 273, 300, 352, 415,
 439, 487, 489-492, 494-497, 499-501, 503, 508, 513
 Rotterdam 206, 447, 450, 485, 490, 501, 508,
 Rustenburg 14, 118, 163, 166, 167 170, 174, 191, 293-
 295, 376, 516-518
 Rustenburgerpolder 517
 Rustenburgerweg 191
 Schaalsmeer 18, 483
 Schaapskuil 248, 583
 Schagen 461, 498, 503
 Schager- en Niedorperkoggen 44, 152, 248,
 Schagerwaard 248, 483
 Schardam 35, 84, 194, 254, 279-283, 313
 Schermerboezem 34, 37, 38, 46, 56, 76, 87, 89, 115-
 117, 119, 122, 154, 156, 163, 166-167, 193-194, 196,
 221-222, 260, 266, 268, 270, 276-281, 286-287, 292-
 296, 305, 397, 516-517, 541
 Schermereiland 161, 163, 176, 522, 525, 526
 Schermerhorn 12-13, 52, 85, 110, 113, 118, 125, 135,
 154, 161, 164, 166-167, 169-172, 174-177, 181, 184-
 186, 191-193, 208-209, 220, 222, 253, 279, 285, 513,
 518, 519, 522
 School 201, 210, 220, 222, 247-248
 Schoorldam 153
 Schoorlse Zeedijk 256
 Slikkerdijk 73, 104, 256-262, 266, 349, 512
 Spanje 436
 Spijkerboor 52, 73, 107, 115, 244, 266, 298, 313, 513,
 520
 Steur 441

- Stierop 110, 168, 193, 196-198, 245, 248
 Stincke Vuil 514
 Tjaarlingermeer 455, 483, 537
 Tochtsloot 124, 165, 196-198, 529
 Twiske 110, 194-199, 221, 228, 300
 Uitgeest 197
 Uitgeesterwouden 196
 Ursem 85, 110, 111, 113, 158, 162, 166-168, 170, 174-177, 181, 185, 191, 209, 220, 222, 254, 280, 281, 518, 519
 Ursemmerweg 191
 Utrecht 241, 407, 415, 461, 486, 501, 503-505, 507-508,
 Veenhuizen 240, 516, 517
 Veenhuizerpolder 13, 240, 274
 Vianen 209, 212
 Vroonlanden 240, 246, 318, 393,
 Vrouwensluis 286, 287
 Vuile Graft 76, 93, 106, 107, 109-111, 162-164, 166-172, 174-177, 183, 198, 208, 518-519
 Waterlandse Zeedijk 262
 Wester Middelweg 186
 Westertocht 186, 188
 Westfriesse Omringdijk 33, 35, 44, 51, 259
 Westfriesse Zeedijk 104, 256, 292, 326
 West-Friesland 35, 51, 292, 318, 344, 393, 434, 528
 Westzaan 155, 195, 196, 198-200, 219-221
 Wezepolder 202
 Where 265, 279, 285, 514, 540, 542, 543
 Wijkmeer 14, 289
 Wijzend 292
 Wimmenum 460, 491
 Wisene 292
 Witsmeer 248, 483
 Witte Zee 426
 Wogmeer 50, 84, 100, 460, 483
 Wormerveer 195, 219, 220
 Wouden, de 163, 168, 191, 196-197, 298-299
 Wouderpolder 251
 Wouthuizen 164
 Zaan 13, 36, 196, 197, 236, 290
 Zaandam 36, 212, 280, 282,
 Zaanstreek 35
 Zanddijk 72, 100-104, 249, 256-258, 260-261, 266
 Zeeland 409, 426, 431, 436, 455, 494
 Zeevang 35, 327
 Zeglis 90, 93, 106-110, 162, 167-172, 184-185, 191, 192, 203, 383
 Zevenbergen 51
 Zijpse dijk 256, 261,
 Zorgvliet 455
 Zuidelijke Nederlanden 243, 418, 419, 422, 440, 471, 480
 Zuider Schinkel 256, 257
 Zuidertocht 188
 Zuiderzee 13, 36, 278, 281, 283, 286, 287
 Zuid-Hollandse deltagebied 8
 Zuid-Hollandse geestgronden 393
 Zuid-Hollandse rivierengebied 95
 Zuid Schermer 220, 222, 499
 Zuyder-Waert 40, 44, 61, 297,
 Zweden 207
 Zwet 154, 164, 166, 171, 192